

יש מהאחרונים שכתב שבאופן זה שהלה יכול ליטול בעצמו, אין איסור במומר שעובר במזיד, מפני שאין חיוב להפריש אדם זה מעבירה (עפ"י ש"ך יו"ד קנא סק"ו ובדגמ"ר). ויש חולקים (עפ"י מג"א ומשנ"ב. וכמה פוסקים כתבו לסמוך על הדגמ"ר במקום הצורך).

דף ז

- י. א. באלו דברים פסקו בסוגיא הלכה כרבי יהושע בן קרחה?
- ב. על אלו הלכות שמסר נחום המדי, אמרו 'נשתקע הדבר ולא נאמר'?
- ג. כיצד יש לפסוק הלכה במחלוקת ואחר כך סתם במשנה?
- ד. הנשאל לחכם והורה לו – האם מותר לשאול לחכם אחר?
- א. בהלכות הללו פסקו כר' יהושע בן קרחה, אף בניגוד לדעת חכמים:
- א) מלוה שבעל פה, נפרעים מעכו"ם לפני אידיהן, מפני שהוא כמציל מידם (רב הונא);
- ב) אומר אדם לחברו (ולא לנכרי. או"ז) בשבת: הנראה שתעמוד עמי לערב (לעשות מלאכתי (רש"י ועוד). רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן);
- ג) שני חכמים שנחלקו בהוראה ואין אחד מהם גדול מחברו בחכמה ובמנין – בשל תורה הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר המיקל (ודלא כדברי תנא קמא שסתם לילך אחר המחמיר. רב יוסף).
- א. היה אחד גדול בחכמה ואחד במנין – הלך אחר הגדול במנין. פירוש, שיש לו תלמידים הרבה. או גם: שרוב התלמידים אומרים כמותו (או"ז).
- ב. נחלקו הראשונים אודות 'איכא דאמרי' שבש"ס, כיצד יש לפסוק; – רי"ף גיאות ורי"ף (עפ"י הרא"ש כאן ובגטין פ"ז. וכן ע' בר"ף ר"פ הזהב ויד רמה ב"ב קל. ואפשר שכ"ד הרמב"ם – ע' קה"י הוריות א) נקטו שלעולם הלכה כ'איכא דאמרי'.
- רש"י פוסק בשל תורה להחמיר ובשל סופרים כלשון אחרונה.
- רבנו תם נקט בדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא (וע' גם ברא"ש ביצה פ"ק יד בשם הגאונים ובחולין פ"ד ו; בעה"מ תענית יב).
- מקצת גאונים (מובאים ברא"ש) פסקו באיסורים לחומרא, ובממון – כלשון אחרונה (מרבנו יונה, וכ"ה בר"ן בשם הרשב"א – מבואר שבדאורייתא לחומרא ובדברי סופרים ובממונות – כלשנא בתרא. וכ"ד הרמב"ן בר"ה ובתענית יב).
- ריב"א פסק הלכה כלשנא קמא, שהלשון אחרונה המובאת כ'איכא דאמרי', הריהי תפלה לראשונה (וע"ע שבט הלוי ח"א קלג).
- ורבנו שמשון אמר: בכל מקום שיש להתברר כאחת מן הלשונות משיטת התלמוד – כמותה אנו הולכים (ועתוס' שבת מב: ד"ה והיינו).
- ע"ע: או"ז ע"ז קה; יו"ט שלד; חוט השני יח קג);
- ד) גולנים ועמי הארץ (ברי"ף הגרסה: כל הפושעים) שחזרו בהם [לפרוש התוס' מדובר בעמי הארץ שקבלו עליהם חרות וחזרו לסורם ושוב באים לשוב] – לעולם מקבלים אותם כתכרים, בין במטמוניות בין בפרהסיא (כן דעת ר' שמעון ור' יהושע בן קרחה. וכן פסק ר' יוחנן).
- ב. אלו ההלכות שאמר נחום המדי, שדחו אותן בסוגיתנו:
- א) אין אסור לשאת ולתת עם העכו"ם לפני אידיהן אלא יום אחד. [והלכה ששלשה ימים לפנייהם אסור];

ב) מוכרים להם סוס זכר (ו)זקן במלחמה. [ודחו שלעולם אסור, שלא חלקו חכמים בדבר. וכן בתירא מתיר בסוס, בין זכר בין נקבה].

לפרוש ר"א מביהם, מתיר נחום גם בבחור ושלא במלחמה, אלא נקט אלו לרבותא. ואין כן דעת רש"י ור' אלהנן.

ג) השבת (– מין תבלין) הגדל בשדות – מתעשר זרע וירק וזירין (זיר = גבעול). [להלכה מתעשר זרע ולא ירק, שרק כך דרך אכילתו. והגדל בגינה, לדברי רבי אליעזר מתעשר זרע וירק וזירין].

ג. מחלוקת ואחר כך סתם משנה באותה מסכת – הלכה כסתם. במסכת אחרת – אין לקבוע הלכה כסתם, הואיל ואין סדר למשנה ושמה המחלוקת מאוחרת ולא הסתם. [וישנן דעות הסוברות שלעולם הלכה כסתם, אף בשתי מסכתות או בשני סדרים. ערש"י ותוס' יבמות מב].

לדברי רב יוסף (כפי ההסבר הראשון בגמרא), כל 'נויקין' (– שלשת הברכות. רש"י וש"ר. ויש שכתבו כל סדר נויקין) מסכת אחת.

א. ישנם אמוראים שאף במחלוקת ואח"כ סתם אינם פוסקים הלכה כסתם (תוס' עפ"י שמואל להלן כא).

ב. לדעת כסף משנה (הל' רוצח ט, א) בשני סדרים יש סדר למשנה. אבל אין נראה כן מדברי התוס' (להלן רפ"ב ועוד). ע' בתשובת נודע ביהודה (תנינא יו"ד עט).
ע"ע פרטים נוספים בכללי סתם משנה ומחלוקת, ביבמות מב-מג.

ד. הנשאל לחכם ושימא לו או אסר – לא ישאל לחכם אחר.

א. כתבו התוס' והרא"ש שרשאי לומר לחכם אחר ששאל כבר לחכם ואסר, כדי שיוכלו החכמים לדון ביניהם ולהתוכח ולהוציא האמת לאור. ואולם אין לחכם להתיר מה שאסר חברו אלא אם כן יוכל להחזירו כגון בטעות בדבר משנה וכדו' (תוס'). וכן אם קיבל מרבתי, יכול להתיר כמו שקיבל אעפ"י שאין לו הוכחה מדבר משנה. הגהות אשר"י. אבל אם נראה לו בשיקול הדעת שלא כהוראת חברו, לא יתיר מה שחברו אסר (רא"ש).

ב. אם החכם הראשון התיר – מותר לחכם האחר לאסור (תוס'). והרא"ש כתב על פי הירושלמי לאסור, אם כבר חלה הוראת הראשון.

ג. יש אומרים שאפילו בדיעבד, אם חזר ושאל חכם אחר והתיר – אין התרו התר, שכבר נאסר הדבר. ויש חולקים (ע"ע רמ"א יו"ד רמב; ש"ך חו"מ כה ובשער משפט שם בסק"י).

ד. מצינו שלצורך מניעת פריצת גדר היו מתירים מה שחכם אחר אסר – כדי שלא ייגררו אחר הוראותיו (ע' ברכות סג:).

יא. מהו הזמן האסור לשאת ולתת עם העכו"ם בסמוך לאידיהן?

לתנא קמא, אסור לשאת ולתת עם העכו"ם שלשה ימים לפני אידיהן מלבד יום האידי (וכן הלכה). לדברי רבי ישמעאל, אסור גם שלשה ימים לאחר אידיהן. ולדבריו אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל: לעולם אסור משום יום ראשון.

הרמב"ם (עכו"ם ט, ד. והושמט בכמה דפוסים) כתב: 'כנענים עובדי כו"מ הם ויום ראשון הוא יום אידם... ופשוט שכוונתו לנוצרים, אלא משום פיקוח הצנוורה שינו (אמת ליעקב). והמאירי פירש דברי הגמרא בענין אחר.

נחום המדי אמר: אין אסור אלא יום אחד לפני אידיהן (וכן סברו רבנן בתראי לפי הסבר אחד שבגמרא). ודחו הלכה זו.

לפי הסבר אחד בגמרא, לרבנן בתראי שלשה ימים שאמרו – כוללים את יום האיד, [ואם האיד נמשך כמה ימים, נחשבים כולם כיום אחד, ואסור לעסוק עמהם יומיים מלפניהם. עפ"י גמרא לעיל ו. אמר שמואל: בגולה (שאינם אדוקים בעכו"ם כ"כ, ועוד משום איבה ואונס. ע' בראשונים כאן ולהלן יא:), אין אסור אלא יום אידם בלבד.

דפים ז – ח

יב. מתי שואל אדם את צרכיו הפרטיים בתפילתו?

רבי אליעזר אומר: שואל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל. רבי יהושע אומר: יתפלל ואח"כ ישאל צרכיו [כמו שמצינו במשה רבינו ב'ואתחנן'. ורבי אליעזר סובר שאין ללמוד משה, שרוב גדולתו כך יאה לו]. וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא שואל צרכיו ב'שומע תפלה'. וכן נקטו להלכה בשם שמואל ורב. ואעפ"כ אם בא לומר בסוף כל ברכה מענין הברכה, דבר שהוא זקוק לו – אומר. וכן אם בא לומר אחר תפילתו – אפילו כסדר יוה"כ פ' אומר (רבי יהושע בן לוי).

א. כתבו אחרונים (ע' פמ"ג ומשנ"ב ק"ט, א) שאין להוסיף בשאר הברכות אלא בקשת דבר שכבר הוצרך אליו, אבל אין לבקש שלא יבוא לידי חולי וכד', מלבד ב'שומע תפלה' שמוסיף כל בקשה וצורך.

ב. אין לענות 'אי ש"ר' בברכת 'שומע תפלה', שאין ראוי להוסיף או אלא בקשה פרטית, ולא להתפלל על כבוד שמים (ע' הליכות שלמה ח"א פ"ח דבר הלכה אות לט ובהערות. ויש מי שמתיר לענות אי ש"ר. ע"ש).

דף ח

יג. א. מה דינו של משא ומתן בקלנדא של רומי, עם בני העיירות המשועבדות לה?
 ב. מה דין משא ומתן עם עובד כוכבים שעושה שמחה בגלל מאורע אישי? והאם מותר לשאת וליתן לאנשים אחרים המשועבדים אליו?
 ג. האם מותר להשתתף במשתה שעושה עכו"ם לבנו?

א. רבי יהושע בן לוי אומר: קלנדא אסורה לכל, אף לבני העיירות המשועבדות לרומי. ורבי יוחנן אומר: אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד (רש"י: בני רומי). תניא כוותיה דריו"ח. וכן דייק רב אשי ממשנתנו (וכן פסק הרי"ף ועוד).

רש"י פרש שבני העיירות אינם חוגגים בקלנדא, והשאלה היא הואיל ואלו ממציאים לבני רומי את צרכיהם. ואילו כמה ראשונים פרשו שגם בני העיירות חוגגים, אך לא משום אדיקותם בעכו"ם אלא לכבודה של רומי, מפני שנתונים הם תחתיה.

ב. במשנה מבואר שימי איד פרטיים שעכו"ם עושה לעצמו, כגון שעשה משתה לבנו – אסור לשאת וליתן עמו באותו היום בלבד (ולא לפניו), ולאותו האיש. ופרשו בגמרא – להוציא אנשים המשועבדים אליו, שאין אסור לשאת ולתת עמהם.

ג. אסור להשתתף במשתה שעושה עובד עבודת כוכבים לחופת בנו, שאז הוא עובד. ואעפ"י שהיהודים